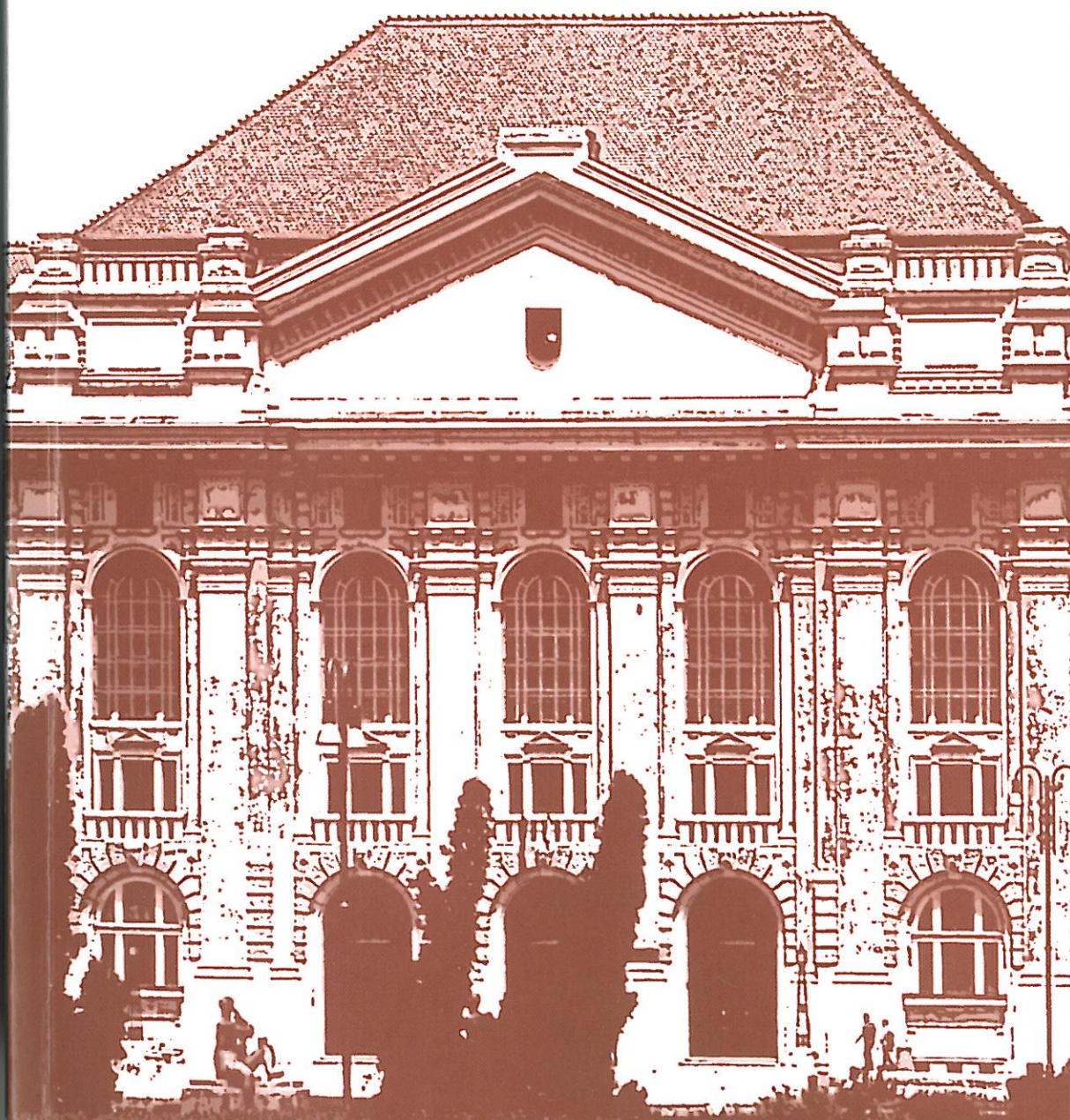

JUVENILIA VI.

DEBRECENI BÖLCSESZ DIÁKKÖRÖSÖK ANTOLÓGIÁJA

Juvenilia VI.

Debreceni bölcsész diákkörösök antológiája

Szerkesztő:

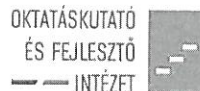
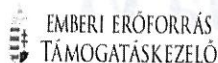
Dobi Edit

Technikai szerkesztő:

Gellért Rita

Printart-Press Kft.

Debrecen, 2015

Tartalom

Előszó	7
BALOGH FRUZZSINA: „Builders of tomorrow” – A játék jövőjének újraértelmezése a LEGO Csoport márkaidentitásában	9
BARTA FRUZZSINA: Élethosszig tartó tanulás a nemzetközi statisztikák és felmérések tükrében	23
BENE VIKTÓRIA: Kísérlet a médiahatás vizsgálatára középiskolások körében	45
BIHARY GÁBOR: Férfireprezentációk Gozsdu Elek novelláiban	60
BIRÓ VIVIEN: A performansz vége? – Marina Abramović performanszainak dokumentálása és popularizálása	75
CSEH DÁNIEL: A jászberényi téesz-szervezés belső irányítási mechanizmusai és konfliktusmezői (1956–1961)	90
ERDEI ORSOLYA: Beauty and Black Womanhood in <i>Toni Morrison's The Bluest Eye</i> , <i>Tar Baby</i> and <i>Alice Walker's The Color Purple</i>	107
FARKAS ZSOLT: Közösség, lokalitás, szívességbank	122
HEGEDŰS ZOLTÁN: Konzervatív politizálás és választási kampányok a Thatcher-korszak első felében	138
IZER BOGLÁRKA NOÉMI: Közfoglalkoztatás a kulturális szférában	155
KATONA CSETE: „Haszontalan” tárgyak? – A Királyi Adományok szerepe a Laxdæla sagában	169
LONCSÁK NOÉMI: Szegénységi lét az ukrainai magyarság körében	193
MARKOS VALÉRIA: Az iskolai közösségi szolgálat iránti attitűdök a középiskolások körében	209
MATA ZSUZSANNA: Környezetvédelem gyerek szemmel. 10–12 éves gyermekek környezettudatossága	225

- Thurborg, Marit 1988. Regional Economic Structures: An Analysis of the Viking Age Silver Hoards from Öland, Sweden. In: *World Archaeology*, 20/2: 302–324.
- Tómasson, Sverrir 1993. Laxdœla saga. In: Pulsano, Philipp (szerk.): *Medieval Scandinavia. An Encyclopedia*. Garland Publishing, New York–London.
- Torfinn, H. Lisbeth 2012. To give a thing a name is to give it life. Konferencia előadás. In: *Communities and Individuals. The Norse in the North*. Lindisfarne Centre, St Aidan's College.
- Tulinius, Torfi 2004. Kapital, felt, illusio. Kan Bourdieus sociologi hjælpe os til at forstå litteraturens udvikling i middelalderens Island? In: *Maal og minne*. 1–2004. Det Norske Samlaget, Oslo.
- Tulinius, Torfi 2009. Pierre Bourdieu and Snorri Sturluson. Chieftains, Sociology and the Development of Literature in Medieval Iceland. In: Jørgensen, J.G. (szerk.): *Snorres Edda i europeisk og islands kultur*. Reykolt: Snorrastofa.
- Veress Dávid 2013. Grænlendinga þáttur. Történet a gröndlandiakról. In: *Orpheus Noster*, V/2.
- Zanchi, Anna 2008. „Melius abundare Quam Deficere”: Scarlet Clothing in Laxdaela Saga and Njáls Saga. In: Netherton, R.–Owen–Crocker, G. R. (szerk.): *Medieval Clothing and Textiles*. 4. The Boydell Press, Woodbridge.
- Zöega, T. Geir 1910 [2004]. *A Concise Dictionary of Old Icelandic*. Clarendon Press, Oxford.
- Þórólfsson, Björn K.–Jónsson, Guðni (szerk.) 1943. *Gísla saga Súrssonar*. Íslenzk fornrit VI. HIÐ ÍSLENZKA FORNITAFÉLAG, Reykjavík. Kap. 26; 37.

Szegénységi lét az ukrajnai magyarság körében

1. Bevezetés

A szegénység minden időben és minden térben felmerülő kérdéskör, egy olyan jelenség, amely hatást gyakorol az egyénen túl az egész társadalomra. Amikor a szegénységről olyan kontextusban beszélünk, mint lehetőségektől való megfosztottságról, fontos kérdés azon tényezők megismerése, amelyekről az egyén megfosztva érzi magát. A nemzetek nagy része ezeket a megfosztottságokat a kirekesztés instrumentális jelentőségeivel magyarázza. (Sen 2003) A társadalmi kirekesztés elleni harc fontossága már 1996-ban az Európai Szociális Chartában megfogalmazódott, majd az 1997-ben aláírt amszterdami szerződés átfogó stratégiát vázolt fel az EU országainak a kirekesztés felszámolásának sokoldalúságáról. (Fóti és mtsai 2003) Az EU-n kívül eső európai országokról azonban kevés fórumon esik szó, és bár vannak országos szintű adatok az egyes nemzetek besorolása érdekében, ezek nem járulnak hozzá a kirekesztődés, a szegénység felszámolásához. A téma aktualitása magyarázható elsősorban ezzel az információhiánnyal, másrészt pedig a megfosztottsági tényezők halmozott jelenlétével az ukrajnai magyarság körében.

Dolgozatunk a szegénység megismerésére épül egy olyan térségben, amelyről kevés adat áll rendelkezésre, azonban jelentős tömegeket érint, akik eltűnni látszanak mind a lakóhelyük társadalmának, mind a nemzetiségük társadalmának szeme elől. Kérdésünk továbbá a feltáráson túl, hogy szegénységüket tekintve mutathatnak-e újat az ukrajnai magyarság szegényei, és ha igen, miben. Jelen tanulmány első részeiben bemutatjuk a térség szocio-demográfiai, gazdasági és szociális rendszerét, meglévő tanulmány, kutatási eredmények alapján, majd röviden betekintünk a kutatásunkban vizsgált dimenziók néhány eredményére.

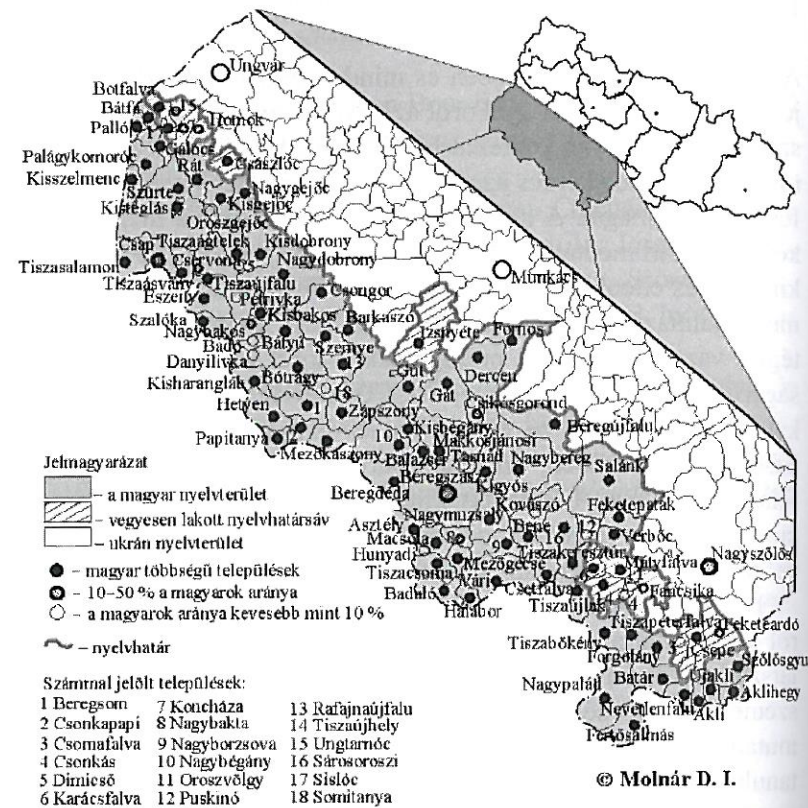
2. Az ukrajnai magyarság

2.1. Kárpátalja népességének szocio-demográfiai jellemzői

Kárpátalja Ukrajna 24 megyéjének egyike. Területileg 12 800 km², 13 járásból és 5 megyei alárendeltségű városból áll. Népességét tekintve változatos, soknemzetiségű területről van szó. Az elérhető legfrissebb népszámlálás adatai szerint (2001) több mint 100 nemzetiségből áll, amelyből 8 nemzetiség a meghatározó. A magyarok száma ekkor 151 500 fő, ezzel a második legnagyobb etnikum a térségben. (Molnár–Molnár 2005) A magyarok döntő többsége (73,8%)

Magyarország határától legfeljebb 20 kilométeres távolságban él. Harmadrészüik a beregszászi, negyedrészüik pedig az ungvári járás lakója. (Gyémánt 2011)

1. ábra: Kárpátaljai magyarok nyelvtérlet szerint

Forrás: Molnár József–Molnár D. István (2005): Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében. 31.

Terrületi megoszlás szerint a Beregszászi járásban 76,1 % (41 162 fő); a Nagyszőlősi járásban 26,2 % (30 874 fő); az Ungvári járásban 33,4 % (Molnár–Molnár 2005). „A kárpátaljai magyarok 64,6 %-a, azaz 97 918 fő 2001-ben falvakban élt, 8,8 %-a (13 314 fő) ún. városi típusú településeken, 26,6 %-a (40 284 fő) pedig városokban.” (Molnár–Molnár 2005: 24)

Nemek szerinti összetételről elmondható, hogy Kárpátalját a női többlet jellemzi. 2001-ben 1000 férfira 1077 nő jutott, ez a ráta az országos arányhoz vi-

szonyítva sokkal kedvezőbb, ami magyarázható az országosnál nagyobb születési rátával és a nőtöbbletű idősebb korosztállyal. Ezt a többletet egyes kutatások a férfiak által végzett nehezebb fizikai munkának tulajdonítják, mások pedig az önpusztító életmódjukkal, az élvezeti szerek fogyasztásával magyarázzák. A kor szerinti összetétel színes képet mutat a különböző nemzetiségek sajátos korösszetételei miatt. A kárpátaljai magyarság egy kedvezőtlenebb, idősebb kor szerkezetet mutat, mint a megye ukrán és cigány lakosai. (Molnár–Molnár 2005)

A vallási felekezetekhez való tartozás további fontos tényezője a kárpátaljai magyarságnak. E téren is a sokszínűség jellemző. A 2003-as adatgyűjtések alapján elmondható, hogy Kárpátalja lakosságának legnagyobb része református (körülbelül 70–75 %), de jelentős még a római és a görög katolikus egyház is (17–17 %). Teperics Károly középiskolások körében végzett felmérése lehetőséget adott a tanulók vallásosságának megismerésére. Ezen adatok arról számolnak be, hogy a diákok több mint fele jár rendszeresen templomba, részt vesznek hetente istentiszteleten. Számos társadalomtudományi kutatás magyarázza e jelentős számokat azzal, hogy a kárpátaljai magyarság számára az egyház és a vallás egyfajta identitásképző dimenzió, a magyar kisebbségi nyelvet és kulturális hagyományokat ápolja és továbbadhatóvá teszi. (Teperics 2013)

2.2. Kárpátalja gazdasági jellemzői

A Kárpátalja megye hozzájárulása az ország GDP-jéhez mindössze 1,5 %, Ukrajnában ezzel az utolsó helyet foglalja el. A megye ipari termelése azonban jelentős az országos átlagot tekintve, vezető ágazatoknak számít a gépgyártás és az élelmiszeripar, továbbá fontos még a fafeldolgozó ipar, a könnyűipar és a kőolajfeldolgozó ipar. (Imre 2009)

A megélhetés fő tevékenysége azonban továbbra is a mezőgazdaság. Ennek több oka van: legfontosabb talán, hogy a meglévő városi ipar tönkrement, leépült, ebből adódóan pedig sokan visszaköltöztek falura, mivel ott az alapvető élelmiszertermelése valamilyen szinten megoldható. (Baranyi–Balcsók 2004)

Életszínvonal tekintetében az Ukrán Statisztikai Hivatal által 2013-ban kiadott legfrissebb regionális publikáció alapján elmondható, hogy a megállapított 1042,42 hrvnyás (UAH)¹ létminimum alatt Kárpátalján a lakosság 22,3 %-a élt a 2012-es évben. Illetve fontos megjegyeznünk, hogy az átlagijövedelem a megyében ekkor nem érte el az 1350 hrvnyát (UAH). Az egyéni havi bevételeknek körülbelül 40 %-át teszik ki a munkajövedelmek, és közel 30 %-át a különböző ellátások, amelybe beletartoznak a statisztikai adatok szerint a nyugdíj, segélyek, járulékok, természetbeni juttatások, tanulmányi ösztöndíjak. Továbbá a bevételek 9,8 %-át az emberek egymásnak nyújtott segítsége jelenti, a reciprocitás

¹2015. január 7. aktuális árfolyam 1 EUR=18,76 UAH

ezzel a számadattal hivatalos mutatók által is létező, jelentősnek mondható bevételi forrás.

A legfrissebb tanulmány, amely a kárpátaljai magyarság munkaerő-piaci jellemzőivel foglalkozik, Gyémánt Richárd 2011-es munkája. Minden kutatás egyetért abban, hogy kedvezőtlen a gazdasági helyzete a területnek, ez visszavezethető talán a történelemre, mivel már Magyarországhoz tartozásának idején is fejletlen területnek számított, majd a Szovjetunió – később Ukrajna – részeként csak tovább romlott a helyzet. A legnagyobb problémát talán a magas munkanélküliség jelentette és jelenti ma is. Gyémánt a 2002-es adatokra támaszkodik, mely szerint a gazdaságilag aktív korú népesség 6,5 %-a volt munkanélküli. A 2007-es Kárpát Panel vizsgálat során is ez a munkanélküliségi arány a jellemző, azonban ott nem vetődik fel a kérdés, hogy ez a 6,5 % valójában hány embert is érint. Az ukrán statisztikai adatok pedig a 2012-es évben ezt a számot valamivel magasabbra, 8,7 %-ra becsülik.

Ez az arány akár ideálisnak is tűnhet, hacsak nem kellene azzal számolni, hogy csupán minden tizedik ember regisztrálja magát a foglalkoztatási központokban. Így a munkanélküliek arányát minimálisan a hivatalos érték tízszeresére becsülik. Egyes magyar lakta településeken ez akár 100 % is lehet, ilyenkor a lakosság próbálja valamilyen „fekete” munkából eltartani magát és családját. Biztos megélhetést sok esetben a magyar határ közelsége ad, illetve az utóbbi években fellendülő idegenforgalom, ami enyhíteni igyekszik a súlyos gazdasági helyzetet, megoldani azonban egyik sem képes. (Gyémánt 2011)

Jövedelmi szempontok szerint valószínűleg Kárpátalja a Kárpát-medence legszegényebb területe. Friss adatok hiányában erre leginkább a 2007-es Kárpát Panel kutatási eredményeiből lehet következtetni. Ezt a felmérést Molnár Eleonóra és Orosz Ildikó végezte Kárpátalján, 350 fős mintán, a háztartások szintjén többlépcsős, véletlen mintavételi módszerrel. Ez alapján az aktív foglalkoztatottak havi átlagkeresete 767 UAH², míg az inaktívaké 446 UAH. A kiadások szerkezete nagy mértékben eltolódott, ezen kutatásban is a fizikai létfenntartáshoz szükséges javak irányába.

Hogy milyen infrastrukturális ellátottságok között élnek a kárpátaljai magyarok arra – külön felmérés hiányában – egy 2008-as kutatás tesz kitérőt. Darcsi (2008) felmérése alapján a megkérdezett települések alapvető infrastrukturális ellátottsága igen hiányosnak mondható. A vezetékes földgázrendszer kiépülése a szovjet éra alatti időre tehető, amely azonban a rendszerváltást követően megrekedt, későbbi fejlesztések pedig elsődlegesen az ukrán falvakra koncentráltak, így sajnos a kutatás által érintett települések között is voltak olyanok, ahol még ma sincs vezetékes földgáz. Az ivóvízrendszer a települések 77 %-ában egyáltalán nincs kiépítve, és mindössze 13 %-ukban van megoldva. A csatornahálózat

²Az említett kutatás feldolgozásakor 1 euró 7,2 hrvnyának (UAH-nak) felelt meg.

még ennél is rosszabb képet mutat, a megkérdezettek 82 %-ánál egyáltalán nincs kiépítve.

2.3. Beregszászi járás és Vári település társadalmi-gazdasági jellemzői

Kárpátalja megye 13 járása közül a magyarság csak a Beregszászi járásban van abszolút többségben. A járás lakossága a 2011-es adatokat tekintve 51 720 fő volt, amelyből 76,1 % magyar (Ukrán Statisztikai Hivatal 2011). A járásban két városi jellegű település található, a járási központ, Beregszász, illetve a 3032 fős kisváros, Bátor, a járás további települései nagyobb, illetve kisebb méretű falvak. Az ipari termelés leginkább a járási székhelyen zajlik, a környező falvakra a mezőgazdaság és az önellátás jellemző. A járás meghatározó iparágai a feldolgozó ipar, az élelmiszeripar és a könnyűipar, de ez a tartósan fennálló rossz gazdasági helyzet miatt összeomlóban van.

Beregszász központi szerepe különleges jelentőséggel bír a járásban, hiszen mint láthattuk nincs más nagyobb városi jellegű település, így ide összpontosul a járás teljes intézményrendszere. A település látja el a járást egészségügyi, munkaügyi, oktatási, vallási és szociális szervekkel. A fő hivatali szervek, intézmények Beregszászra korlátozódnak, csak néhány nagyobb községben vannak kihegyezett járási, nappali ellátó intézmények. Oktatási funkcióját tekintve 3 magyar tantervű középiskola található a településen, egy magyar tantervű gimnázium és 1996 óta működik az első magyar tantervű felsőoktatási intézmény, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. Továbbá Beregszászban van a Kárpátaljai Református Egyház székhelye, valamint kulturális funkciókat is ellát a település.

A kutatáshoz az általunk kiválasztott település az előzőekben bemutatott Beregszászi járásban lévő Vári (korábban Mezővári), amely a járás legnagyobb magyar lakta községe, a 2001-es népszámlálás alapján mért 3147 fős lakossággal.

A település lakosságának összetételét vizsgálva a legfrissebb adatok a 2001-es népszámláláshoz nyúlnak vissza, ez alapján a lakosság 80,5 %-a magyarnak vallotta magát, 17,8 %-a cigánynak, a többiek (1,7 %) pedig ukránnak vagy oroszoknak. Tehát a lakosság több mint 98 %-a magyarnak tekinthető, figyelembe véve, hogy a cigány lakosság magyar anyanyelvű.

A település foglalkoztatottsági szerkezetét tekintve elmondható, ahogyan az már megyei szinten is érzékelhető volt, hogy a mezőgazdaságban dolgozók száma a legnagyobb, és a regisztrált munkanélküliek száma alacsonynak tekinthető. Ezen 2005-ös adatok mára vélhetően még magasabb számokat mutatnának, figyelembe véve, hogy a település akkori legnagyobb foglalkoztatója az Újvári Kft. felbomlott, és újabbak sem léptek a helyébe.

Egy település fontos meghatározója még a vallási hovatartozás. A Vári Református Egyház 2005-ös adataira alapján a település összlakosságának 95 %-a református. A kulturális életet az egyház képviseli a településen, más közösségi tér, fórum nincs.

3. Jóléti szolgáltatások, szociálpolitikai ellátások és a szegénység elleni védelem

Ukrajna szociálpolitikai rendszerének felépítéséről nem érhetőek el adatok, a szociális juttatásokról a törvényi rendelkezéseken és a megyék szociális osztályai által közétett információkon túl az Ukrajnai Statisztikai Hivatal közleményeiben találhatók információk. A meglévő szociális ellátások kapacitásai sem igazodnak a lakosság szükségleteihez. A szociális juttatások rendszere elméletben a törvények alapján jól kiépített, azonban az ellátások nagy része nem jut el a rászorulóig.

Az ország a szegénységi mutatók tekintetében Európa legelmaradottabb állama, és világviszonylatban is jelentős hátrányban van. A Central Intelligence Agency által megjelent The World Factbook 2010-es adatai szerint a lakosság 24,1 %-a szegénységben él Ukrajnában. A teljes országra vonatkozó információkon kívül részletesebb területi adatok nem elérhetőek a szegénység számáról, összetételéről.

Az eddigiekben bemutatott szocio-demográfiai, gazdasági, térségi jellemzők azonban arra engednek következtetni, hogy valószínűsíthetően Kárpátalja az országos szegénységi átlagoknál is jelentősen rosszabb helyzetben van. Kárpátalján az alacsony foglalkoztatottság, az alacsony életszínvonal, valamint a foglalkoztatási szerkezet nagymértékű eltolódása a fizikai létfenntartáshoz szükséges javak irányába, együttesen egy mélyebb szegénységet feltételez a térségben. Kutatásunk tárgyát a továbbiakban a kárpátaljai magyarság képviseli, akik körében az említetteken túl egy további tényező, a nyelvi és kulturális különbözőség erősíti a szegénységbe, kirekesztettségbe való lecsúszásukat. A téma feltárása érdekében a fent említett Vári szegényei körében végzett szegénységvizsgálatok eredményeit mutatjuk be.

4. A kutatás módszertana

Kutatásunk kvalitatív módszerrel, interjúk felvételével történt, nem valószínűségi szakértői mintavétel alapján, melynek keretein belül 23 interjú felvételére került sor 2014 novemberében Kárpátalján. Az interjúk felvétele diktafonnal történt, amelyből később szó szerinti átirat készült. A lehetséges interjúalanyokhoz a helyi segítők, döntéshozók által jutottunk el. Az interjúalanyok kiválasztása során semmilyen reprezentativitásra nem törekedtünk, hiszen az elsődleges célunk a sze-

génység feltárása volt, a nyomorban élő emberek felkeresése és bizalmuk elnyerése az interjúhoz. A Várban elkészült 23 interjú közül 3 készült helyi döntéshozóval, segítővel, és 20 az érintettekkel. A három döntéshozó kiválasztására azért került sor, mert részletes adatok előzetesen nem álltak a rendelkezésünkre a településről. Kiválasztásukkor azt tartottuk szem előtt, hogy olyan személyek legyenek, akik érintkeznek a falu szegényeivel, és valamiféle formálisabb rálátásuk van a lehetőségeikre, helyzetükre, információval szolgálhatnak róluk, illetve a település alapvető helyzetéről, problémáiról.

Az érintetteket tekintve a húsz elkészült interjúból tíz nem cigány származású és tíz cigány származású interjúalannyal készült. Fontos volt, hogy cigány származású megkérdezettjeink is legyenek, mivel, amint ezt már említettem, magyar anyanyelvű cigányokról van szó, másrészt pedig a falu lakosságát tekintve, a meglévő korábbi adatok szerint körülbelül a település lakosságának 20 %-a roma, azonban a helyi döntéshozók válaszaiból kiderült, hogy sokkal jelentősebb a számuk, a lakosság egyharmadáról beszélhetünk mára. Mindezek mellett esetünkben mégis a legmeghatározóbb okot az képviselte, hogy teletszerű körülmények között élnek, amely feltételez egy mélyebb szegénységet, többszörös kirekesztettséget.

A szegénység feltárására a kutatásban feltett interjúkérdések 6 nagyobb dimenzió mentén szerveződtek. Az első ilyen a háztartás, család alapvető jellemzői. A második a lakáskörülmények, majd a jövedelmi viszonyok, bevételek, kiadások szerkezetére vonatkozó kérdések. Egészségügyi állapotra vonatkozó kisebb kérdésblokk a negyedik, társas kapcsolatok, ünnepek megélése a következő, ezekről azonban a következőkben részletesen nem térünk ki. Az utolsó kérdés csoport a jövőképekre, lehetőségekre vonatkozott.

5. Szegénységi formák és túlélési stratégiák – a kutatás eredményei

5.1. A kirekesztődési folyamat közösségi kontextusai, a szociális védelem helyi sajátosságai

Az előző részben bemutatott megélhetési stratégiákra, illetve az instabil helyzetre mintegy válaszul kialakult egy sajátos szociális védelmi háló, amely több részből épül fel a vizsgált településen.

A formális szociális védőháló első szintje az önkormányzatok szerepvállalása. A döntéshozók és az interjúalanyok válaszai alapján megállapítható, hogy a helyi községi önkormányzat nem közvetítője a szociálisan rászorulókat ellátásainak. A legalsó szint, ahová fordulhatnak támogatásért az emberek, a járási központokban lévő szociális osztályok, ahol azonban jelentős hátránnyal indulnak a magyar anyanyelvű rászorulókat amiatt, hogy nem ismerik saját jogait, és nem tudják őket érvényesíteni, ami két okra vezethető vissza. Elsősorban nincs

tájékoztatva, nem kap információt az igénybe vehető ellátásokról, valamint nem beszél a hivatali, ukrán nyelvet. Ezek következményeként a helyi szegénység, a rászorulóknak önállósága, szuverenitása sérül, kevesebb információhoz, kevesebb támogatáshoz jutnak, valamint sok esetben teljesen kimaradnak a rendszerből. Kialakult a probléma megoldására a településen az „önkéntes közvetítő” szerep az ellátórendszer és a helyi rászorulóknak között. A közvetítő látja el azt a feladatot, amit európai országokban az önkormányzat, illetve annak szervei látnának el. Ez a hétköznapi élet azt jelenti, hogy a közvetítő beszél a hivatali nyelvet, a jogok és törvények ismerője, valamint a szovjet éra alatt hivatali pozíciót töltött be, ezáltal ismeri a rendszert, és a rendszer is ismeri őt. A településen élőknek és néhány környező település lakosának egy személyben végzi a hivatalos ügyeik intézését, nem csak a szociális ellátások terén.

Az intézményesített szociális védőháló hiánya, nehéz hozzáférhetősége miatt szükség van helyi szinten az informális védőhálóra. Ennek első színtere a család, védelmi funkciójának kiemelt szerepe elsősorban azzal magyarázható, hogy a településen még jellemzőek a többgenerációs családmodellek, a gyerekek abba szocializálódnak és azt adják tovább, hogy a család elesetteit, öregeit támogatniuk kell, hisz együtt élnek, megélhetési költségeiket, kiadásait megosztják, a terheket közösen viselik. A második informális szint a közösség, amely önszerveződő körök, alkalmanként összegyűjtött pénzek által segíti a hátrányos helyzetbe kerülőket.

Az önszerveződő körökön kívül az egyház tölti be a másik informális szociális ellátó intézmény szerepét, amely programokkal, illetve a település lakosai által befizetett pénzekkel támogatja a rászorulókat, mivel felső, illetve külső forrásokhoz nem jut.

Az informális segítségnyújtásoknak az előzőekben felvázolt magas arányát figyelembe véve megállapítható, hogy a helyiek között nagyon erős szolidaritás és reciprocitás érzékelhető. A Polányi (1976) által leírt kölcsönös segítségnyújtáson alapuló tevékenységek kizárják a profitszerzést, és a generációk között is érzékelhetővé teszik az értékek áramlását. Ez a fajta archaikus reciprocitás közösségi biztonsági hálóként működik a vizsgált településünkön, Várban. Véltetően ugyancsak ezzel magyarázható a „megélhetési bűnözés” hiánya is a közösségben.

Az életminőséget, általános jóléti szintet összességében vizsgálva felvázolható egyfajta társadalmi rétegződés, amelybe a település lakosai besorolhatóak. Ebben az általunk feltárt társadalomban az általános szegénység a tipikus életforma, gyakorlatilag Várban az emberek nagy része szegény, csak fokozatbeli különbségek érezhetőek a település társadalmának egyes csoportjai között. A társadalmi hierarchiában nem az egyes csoportokba való tartozók tulajdonságai a meghatározóak, hanem a mozgások iránya az egyes rétegek között.

Ez a társadalomszerkezet, vagyis az általánosan jellemző szegénységi lét egy, az európai országok szegénységi léthelyzeteihez képest egyedülálló helyzetet teremt a szegények számára. Jobban el tudják fogadni a helyzetüket, „könnyebb” élni benne, hiszen ez a megszokott életforma, amely szinten tartható, akár kissé csökkenthető is a szegénység mélysége átmenetileg, szerencsésebb időszakokban, de természetesen magába foglalja a lecsúszás lehetőségét, bizonyos kockázatok bekövetkeztekor. Mászt jelent egy olyan társadalomban szegénynek lenni, ahol általánosságban is szegények az emberek. Elemzésünk tárgyát a továbbiakban a település szegényei képviselik.

5.2. A szegénységben élők helyzete, mindennapjai

A következőkben a vizsgált dimenzióink közül hármat emelnénk ki, és elvégzünk egy általános leírást az interjúalanyok válaszai alapján, melyben semmiféle általánosítás nem célunk, törekszünk továbbá valamilyen tipizálásra, valamint vizsgáljuk a cigány és a nem cigány szegények közötti párhuzamokat, ellentéteket a jövedelemszerző technikák, a lakáskörülmények és a szegénységük szubjektív megítélése mentén.

5.2.1. Jövedelemszerző technikák a szegény családok körében

A 20 interjú alapján a következő formákkal találkoztunk a foglalkoztatási és munkaerő-piaci lehetőségeket tekintve: a nők között voltak háztartásbeliek, bérrel járó munkát nem végeztek, de előfordult olyan is, akinek biztosabb munkahelye volt, mint a család elsődleges fenntartójának, a férjnek. Voltak olyan családok is, ahol a gyerekeknek is van valamilyen jövedelemszerző munkájuk, sőt olyan helyzetű család is, ahol a gyermek a családfenntartó.

A településen élő szegénység körében a legtipikusabb foglalkoztatási forma a napszám, melyet a településen, vagy valamilyen környező település gazdájánál végeznek, vannak, akik Magyarországra átjárva ideiglenes munkákat vállalnak gyümölcsösökben, dohánygyárban, vagy egyéneknél kertet rendeznek, házat újítanak, vannak, akik Oroszországban végeznek napszamos munkát, itt elsősorban építőmunkálatokban alkalmazzák őket. Ezek a munkák biztonság, védelem és garanciák nélküli munkák. A megkérdezett családok közül azokban, ahol a férfiak külföldön vállalnak munkát, a nők végzik a gyerekek, a ház és a háztáji körüli munkálatokat.

Vannak továbbá hagyományos kézimunkáknak nevezhető tevékenységeket folytató emberek a nem cigány származású és a cigány származású szegények között egyaránt. Ilyen jellegzetes munka a cigányoknál a kosárfonás, vályogvetés, ereszcsonna-készítés, a nem cigányoknál pedig a varrás. Összehasonlítva a cigány és a nem cigány származású interjúalanyainkat, a cigány családok köré-

ben a nők jellemzően nem dolgoznak, így munkából származó jövedelmük nincs, míg ez a nem cigány származású családokban nem annyira jellemző. Különbség, hogy a cigány származású szegényeink sokkal inkább Oroszországot választották külföldi napszámok végzésére, míg a nem cigány származásúak Magyarországra is sok esetben átjárnak. Az egyik cigány alany ezt a következőkkel magyarázta: „*Magyarországra azért nem mennek, mer ott nagyon nagy törvény van, mégpedig az a törvény van, hogyha megynek a cigányok oda dolgozni, nincs pappír a munkahelyére, és ha megfogják, ez olyan, mintha feketén dolgoznának, ha megfogják őket, hiába háznál dolgoznak, rendőr jönne, osztán kérné, hogy na hol a patent, engedély, mer neki kötelessége is megkérdezni. Aztán nincs, és a végén még a gazda se fizeti ki a munkát.*” (20. interjúalany)

Magyarországon tehát a rendőrök nagyobb valószínűséggel ellenőrzik a cigány, mint a nem cigány származásúakat, pusztán a cigány származásuk miatt, vagyis az intézményesült diszkrimináció itt is érezteti hatását, amelyet a saját hazájukban vagy Oroszországban nem vagy kevésbé tapasztalnak. Külön jövedelemszerző technika alakult ki az alanyok között arra az esetre, amikor nem tudnak elmenni napszámra, és más alkalmi munka sem adódik a környéken, ilyenkor a szeméttelen szedik a vasat, amit leadnak a közeli járási központban. Az alanyaink által felvázolt munkaerőpiacot a férfi többség jellemzi, és a rendszertelen atipikus munkák, melyek kevés jövedelemmel és többnyire kemény fizikai terheléssel járnak, a családoknak azonban nincs választásuk, ez válik megszokottá, a mindennapi megélhetés feltétele az alkalmi munkák keresése.

A szegények körében leginkább az alacsony vagy nagyon alacsony iskolai végzettség a jellemző, vannak közöttük analfabéták, elemi iskolát be nem fejezők, elemi iskolával rendelkezők, és előfordult olyan is, hogy valamilyen szakiskolát, főiskolát végeztek, de nem ez volt a meghatározó. A cigányok körében nagyobb valószínűséggel talákoztunk analfabétákkal vagy elemi iskolát be nem fejező funkcionális analfabétákkal: „*Én vobse nem tudom még a hónapot se, mer nem jártam iskolába, én ilyen bamba vagyok, nekem ők jobban tudják. Viszem így ha kell csinálni valami pappírt, viszem az iratot (keresztlevél). Úgyhogy na így élünk.*” (2. interjúalany)

A nem cigány szegények jellemzően befejezték az elemi iskolát, és közöttük előfordulnak szakiskolás végzettségű szülők is. Tehát magasabb az iskolázottsági szintjük a nem roma származású szegényeknek. A gyermekeik iskoláztatási aspirációiban azonban egységes válaszokat kaptunk, mindkét csoportnak az elsődleges célja, hogy gyermekeiket taníttatni tudják: „*Hát akarom taníttatni, ha már mi nem, legyen egy okos köztünk, hát má mi nem tudunk semmit, legalább ű tudjon!*” (Magához húzta a kisfiút és megpusztilta. 12. interjúalany)

Az iskolázottság viszonyát vizsgálva a foglalkoztatással, elmondható, hogy hasonló munkát végeznek az alacsony iskolázottsággal rendelkezők, mint a képzetebbek. A nem cigány származású szakiskolát végzett férfi ugyanazt az építő-

ipari kisegítő munkát végzi, mint a cigány származású funkcionálisan analfabéta férfi. Annyi különbség érzékelhető, hogy az analfabéták, fél-analfabéták gyakrabban végeznek olyan kevés jövedelemmel járó pluszmunkákat, mint például a szemétteleni vasazás.

5.2.2. Lakásszegénység, lakhatási lehetőségek

A lakáskörülmények elemzése előtt megemlíjtük, amit már a kutatás módszertanában említettünk, hogy a cigányok a településen szegregált, telepszerű körülmények között élnek, a szegény cigányok ezen belül is 2 utcára koncentrálódnak, míg a nem roma származású szegények megtalálhatóak a falu bármelyik részén.

A lakossűrűséget vizsgálva megkülönböztettünk két kategóriát, a zsúfolt és a túlszúfolt lakásokat. Túlszúfoltnak akkor tekintettünk egy házat, ha egy szobában 5 vagy több ember él. Lakáskomfort tekintetében voltak lakások, amelyek a szükség-lakás feltételeinek sem feleltek meg, ezekben a lakásokban nincs víz, fürdőhelyiség és WC, nincs kialakított főzőhelyiség, fűtésük pedig egyedi módon megoldott. Rendkívül jellemzőek a komfort nélküli lakások is, amelyekben van lakószoba és kialakított főzőhelyiség, nincs WC és fürdőhelyiség, azonban a vízfelvétel lehetősége biztosított, és egyedi fűtéssel rendelkeznek. Találhatóak még félkomfortos lakások is a megkérdezettek körében, melyekben már az előzőeken túl a víz közművesített formában van, fürdőhelyiséggel vagy WC-vel és egyedi vagy gázfűtéssel rendelkeznek. Komfortos és összkomfortos lakások nem jellemzőek a település szegényei körében, elsősorban a szennyvízelvezetés hiánya, a kiépülőben lévő vízellátás miatt nem kerültek még nagy számban kialakításra fürdőhelyiségek és WC-k, valamint a gáz bevezetése is hiányos. Az interjúalanyok lakásaiban tipikusan nincsen fürdőhelyiség és WC, előfordult ugyan, de nem ez a jellemző. Továbbá az egyes közművek hiányát különböző technikákkal oldják meg. Az alanyok elmondásai alapján az első és legfontosabb a villany-áram, annak kifizetése elsődleges fogyasztási preferencia, elsősorban azért, mert ez kapcsolja őket össze a világgal, ezáltal válik biztosíthatóvá a televízió, valamint elektromos áram nélkül teljesen más rendszerben működik a napi életvitel, a szegények között azonban előfordult ez a hiány is. A fűtést és a vizet könnyebben meg tudják oldani alternatív módszerekkel is.

A lakáskörülmények tekintetében jelentős különbséget tudunk bemutatni a cigányok és a nem cigányok között. A lakásszegénység tekintetében egyértelműen a cigány származású emberek szenvednek nagyobb hátrányokat. Ezek a hátrányok alapvetően a zsúfoltság és a lakossűrűség nagysága miatt jelentkeznek, mert átlagosan 3-4-en élnek egy szobában, de előfordul az is, hogy 11-en. Az is a cigány családokra jellemző inkább, hogy különböző okok miatt (megélhetési költségek megosztása, lakáshiány, idősekről való gondoskodás stb.) több család

él együtt. A lakások komfortfokozata is jellemzően alacsonyabb, mint a nem cigány származású emberek házaiban. Illetve hátrányt jelentenek a cigánytelepi szegregált körülmények, lakókörnyezetük közművekkel való ellátottsága a községhez képest is elmaradott. Szempontjuktól ezek a tényezők okozzák az átlagnál magasabb lakásszegénységet, amely viszont jelentős mértékben növeli és tartósítja a szegénységet.

Kutatásunk azt bizonyítja, hogy a legmagasabb komfortfokozatú lakásokban alacsony a gyerekszám, ez azonban fordítva nem igaz, tehát nem a nagy gyerekszámú családok lakásainak komfortfokozatai a legrosszabbak, igaz azonban, hogy a lakószűrűség őket érinti a leghátrányosabban. A foglalkozási lehetőségekkel párhuzamosan vizsgálva pedig szembetűnő jelenség, hogy a legalacsonyabb komfortfokozatú lakásokban családfenntartói helyi napszámokkal, alkalmi munkákkal tartják fent a családot, jellemzően nem járnak külföldre, és a család egyéb tagjai sem végeznek jövedelemszerző tevékenységet.

5.2.3. Szegénységi léthelyzet szubjektív megélése

Az interjúalanyok saját szegénységi létének szubjektív megítélését külön ki kell emelnünk, habár egyetlen kérdés volt, amiben erről kérdeztük őket, mégis jelentős, hogyan értékeli saját helyzetüket, valamint fontos párhuzamok vonhatóak le, ha vizsgáljuk az összefüggéseket más dimenziókban adott válaszaikkal. Továbbá a szubjektív szegénység, mint kategória mindig a társadalom feszültség-szintjét méri, az elkeseredettséget és az apátiát vagy feladást.

Az interjúban előre nem voltak felállítva kategóriák, amelyekbe be kellett volna sorolniuk magukat, azonban a válaszadók kirajoltak egy 4 fokú skálát, amelynek legfelső foka az „átlagosan élünk”, alatta található a „van, hogy inkább szegények vagyunk”, a „szegények vagyunk” illetve „a nagyon szegények vagyunk”.

Azok között, akik szegénynek, illetve nagyon szegénynek tartották magukat, nem észlelhető nagy különbség a legmegosztóbb „mit engedhetnek meg maguknak” kérdésre adott válaszaikban, sem a jövedelemszerző technikájukban, sem a gyerekek számát tekintve, sem eladósodottságukban, sem a lakáskörülmények vizsgálatában. Volt olyan válaszadó is, aki „csak” szegénynek nevezte magát, azonban még a villanyáram kérdése sem volt megoldott a lakásában, tehát jobb helyzetűnek vallotta magát olyan helyzetben lévőtől, aki ténylegesen több mindent tudott felmutatni. Az alsó két csoport tagjait tekintve tehát („nagyon szegények vagyunk”, „szegények vagyunk”) egységesnek mondható a két kategória, nincsenek kiugróan nagy eltérések a tagjaik szegénysége között. Legjobban talán az döntötte el a szubjektív megítélésüket, hogy hogyan élik meg saját szegénységüket azok, akiknek a családja a megélhetésen túl problémákkal küzd, volt, akinek a gyermeke meghalt, volt, aki depresszióra hajlamos és olya-

nok is, akiknek a családban valamilyen tartósabb betegség áll fent, ezek az emberek hajlamosabbak voltak alsóbb kategóriába sorolni magukat, mint az ugyanolyan életszínvonalon, de egyéb problémákkal nem küzdő sorstársaik. Tehát úgy tűnik, hogy a szegénységük megélése során a szegénységük súlyosságát valójában mentális különbségek alapján ítélik meg, és nem a létfenntartáshoz is hiányzó fogyasztási és egyéb javak alapján. A cigány és a nem cigány származást tekintve ebben a két kategóriában fontos megjegyeznünk, hogy csak cigány származású alanyaink sorolták magukat a két legalsó szintre.

A két, esetünkben magasabb szint vizsgálatához külön kellett választanunk a cigány és a nem cigány származásúakat, mert így viszonylag jól elkülöníthető csoportok rajzolódtak ki a két kategóriához. Először is a cigány származásúakat tekintve, azok, akik a „van hogy inkább szegények vagyunk” kategóriába sorolták magukat, valamivel több alapvető dolgot engedhetnek meg maguknak, és jobb lakáskörülményekkel rendelkeznek, mint az alsóbb kategóriák, de jövedelemszerző stratégiáik megegyeznek, azonban adósságuk van, és ezért állandó bizonytalanságban élnek. Vélhetően ezért nem sorolták magukat az „átlagosan élünk” kategóriába. A cigány származásúak között azok, akik a legfelső kategóriába sorolták magukat, rendelkeznek valami olyan előnnyel, amellyel a többi szegény nem, voltak akik többen élnek együtt, több család, ezáltal többen keresnek, és a kiadásait is meg tudják osztani, voltak, akik a hagyományos cigány mesterséget, az ereszcsonna-készítést több generáció óta művelik, ezzel állandó keresetre tesznek szert, és volt, aki állandó uzsorakölcsönökkel biztosítja a szegények közötti átlagos helyzetét.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a rossz mentális állapotban lévő szegényeken kívül nem lépeült, önpusztító az interjúalanyok szegénysége, sokkal inkább egy aktív, önmagát tradicionális módon eltartó szegény társadalomról kell beszélnünk.

6. Összegzés

Dolgozatunk első részében Kárpátalja szocio-demográfiai és gazdasági helyzetét vizsgáltuk meglévő tanulmányok, kimutatások segítségével. Rámutattunk arra, hogy az ukrain magyarság a határtól egy húsz kilométeres sávban él, és hogy a magyarság legnagyobb része a Beregszászi járásban található. A térség vallási felekezetei változatos képet mutatnak, a magyarság körében a reformátusok vannak döntő többségben.

A térség gazdasági helyzetét tekintve az ország megyéi közül a legkisebb százalékkal járul hozzá az ország GDP-jéhez. Kárpátalja lakosságának átlagjövedelme is jóval az országos szint alatt marad. Munkaerő-piaci helyzetére a magas regisztrálatlan munkanélküli arány jellemző, a hivatalos adatok tizedei a valós százalékoknak. A lakosság kiadásainak szerkezetét vizsgálva, a bevételek

legnagyobb részét, mintegy 60 %-át élelmiszerre költik az emberek, valamint jelentős az élvezeti cikkek részesedése is a kiadási szerkezetből. Infrastrukturális ellátások terén nagyfokú elmaradottság, ellátatlanság jellemző a térségben, a legkritikusabb helyzet a vízszolgáltatás kiépíttetlensége miatt van.

A dolgozat következő részében a Beregszászi járást és benne az általunk vizsgált községet, Várit mutattuk be az előzőekben feltárt gazdasági, társadalmi dimenziókban. A választott település számunkra kiemelt szerepét a 98 %-os magyarságával és a járás központja utáni legmagasabb népességével érte el.

A helyi szegénység helyzetének elemzése előtt bemutattuk, hogy a szociális védőháló formálisan kiépült, azonban jóléti juttatások nem céloznak a szegényekre az országon belül. Az ország szegénységi mutatók tekintetében Európa legelmaradottabb országa, melyben Kárpátalja megye további hátrányokat mutat.

Az ország, a megye és a település jellemzése után rátértünk szegénységkutatásunkra, melyet az említett Vári nevű, településen végeztünk, kvalitatív módszerrel. A megélhetési stratégiák közül a legszembetűnőbb az atipikus munkák tipikussá válása volt. Kevés foglalkoztató van a térségben, ezáltal az emberek a mindennapi megélhetést biztosító, biztonság nélküli munkákban helyezkednek el. Legnagyobb számban a napszámosok vannak, akik elsősorban a mezőgazdaságban és az építőiparban dolgoznak, valamint jelentős a határ közelségéből adódóan, az illegális munkából élők aránya is. Általános kiszolgáltatottság jellemzi az embereket, a foglalkozási nehézségek, az ország gazdasági helyzetéből adódó állandó változások, a nyelvi nehézségek, valamint a megfelelő szociális védelem hiánya miatt. A rászorulókat védelme intézményes formában nem megoldott, nincsenek kidolgozott segélyprogramok és szegénységi helyzeteket kompenzáló szolgáltatások. Ezek hiányában az informális segítő szervekkel pótolják az intézményi rendszer hiányosságait a helyiek. Vári lakosai különböző megélhetési technikákkal válaszolnak az alacsony életszínvonalból adódó nehézségeikre, ezek a kutatás elemzési részében olvashatóak. A település helyzetének elemzése során szembesültünk egy sajátos társadalmi rétegződéssel, melyre az általános szegénységben élők meghatározó aránya jellemző. Ebben a társadalomban kevés helyzetét stabilan megtartó ember van, sokan élnek megfosztottságban, amely azt is jelenti, hogy nem az egyes rétegekhez tartozók tulajdonságai a meghatározóak, hanem a mozgások iránya az egyes rétegek között. A tanulmányunk következő részeiben vizsgáljuk, hogy egy ilyen társadalomban, ahol az általános szegénység a tipikus életforma, hogyan élnek meg mindennapjainkat a szegények, miben mutatnak újat más európai országok szegényeihez képest.

Elemzésünkben 10 cigány és 10 nem cigány származású interjúalannyal készítettünk interjút, leírást készítettünk szegénységükről, majd összehasonlítottuk a két etnikum szegényeinek helyzetét. Elemzésünk öt jelentősebb dimenzió mentén történt jelen tanulmányban, ezekből három olvasható részletesebben. A ki-

mutatott tendenciák közül kiemelhető, hogy a településen nincsenek különbségek a nem cigány és a cigány származású szegények alapvető megélhetési stratégiái között. Egy dimenzió volt, ami markáns különbséget mutatott, a lakáskörülmények kérdései: a cigány származású családok lakásszegénysége jelentősebb, amely nagymértékben tartósítja a szegénységüket vagy leginkább annak mélységét.

Forrás- és irodalomjegyzék

- Baranyi Béla–Balcsók István 2004. *Határ menti együttműködés és a foglalkoztatás kelet-magyarországi helyzetkép*. Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest.
- Central Intelligence Agency 2010. *The World Factbook*. Elérhető az interneten: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook>.
- Czibere Ibolya 2012. *Nők mélyszegénységben*. L'Harmattan Kiadó, Budapest.
- Darcsi Karolina 2010. A 2006-os ukrainai választások és a kárpátaljai magyarság. In: dr. Soós Kálmán (szerk.): *A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Lehoczy Tivadar Intézetének tanulmánygyűjteménye*. Poliprint Kiadó, Ungvár. 63–86.
- Davis, Kingsley–Moore, Wilbert E. 1997. A rétegződés néhány elve. In: Angelusz Robert (szerk.): *A társadalmi rétegződés komponensei*. Új Mandátum Kiadó, Budapest.
- Fóti Klára–Nemes Nagy József–Jakobi Ákos–Havasi Éva–Monostori Judit 2003. *A szegénység enyhítéséért – helyzetkép és javaslatok 2000–2002*. Magyar Tudományos Akadémia Világgazdasági Kutatóintézete, Budapest.
- Gyémánt Richárd 2011. *A határon túli magyarság demográfiai és társadalomstatistikai sajátosságai*. Doktori Értekezés, Szeged.
- Imre Gabriella 2009. Szabolcs-Szatmár-Bereg és Kárpátalja. Periférikus helyzetű megyék az Európai Unió külső határán. In: *EU Working Papers*, 12/1: 67–78.
- Mezővári Községháza adattára 2005.
- Mezővári Református Egyház adattára 2005.
- Molnár Eleonóra–Orosz Ildikó 2007. Kárpátalja (Ukrajna). In: Papp Z. Attila–Veres Valér (szerk.): *Kárpát Panel 2007. A Kárpát-medencei magyarok társadalmi helyzete és perspektívái*. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest. 185–244.
- Molnár József–Molnár D. István 2005. *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében*. Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Tankönyv- és Taneszköztanácsa, Beregszász.
- Polányi Károly 1976. *Az archaikus társadalom és a gazdasági szemlélet*. Gondolat Kiadó, Budapest.

- Sen, Amartya 2003. Társadalmi kirekesztés: Fogalom, alkalmazás és vizsgálat I. In: *Esély*, 6.
- Teperics Károly dr. 2013. *Tanulmányi célú nemzetközi migráció Kárpátalján. Műhelytanulmányok I.* Didakt – Márton Áron Szakkollégium, Debrecen.
- Túri Gréta 2009. Törvényen innen, határon túl – a nemzeti identitás kérdései a kárpátaljai magyarok körében. In: Kötél Emőke–Szarka László (szerk.): *Határhelyzetek II. Kultúra – Oktatás – Nyelv – Politika*. Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, Budapest. 241–268.
- O. Г. Осауленка 2013. *Статистичний збірник – Регіони України. Частина I.* Київ. Державна Служба Статистики України.
- I. В. Калачова 2013. *Соціальні індикатори рівня життя населення.* Київ. Державна Служба Статистики України.

Markos Valéria

Az iskolai közösségi szolgálat iránti attitűdök a középiskolások körében

1. Bevezetés

Napjainkban egyre érzékelhetőbbé válik, hogy a fiatalok társadalmi, állampolgári tudatossága és aktivitása, valamint szociális érzékenysége igen alacsony. A közoktatás figyelembe vette ezt a problémát, és változtatni kívánt ezen a tendencián. 2011-ben bevezette az úgynevezett iskolai közösségi szolgálatot, mely az érettségi megszerzésének alapkövetelményévé vált. Az iskolai közösségi szolgálat öt fő célja a következő:

- Növelje az állampolgári aktivitást.
- Motiválja a fiatalok arra, hogy a jövőben önkéntes munkát végezzenek.
- Fokozza a szociabilitást, és elősegítse a kapcsolatépítést.
- Elősegítse a tolerancia, a segítő szándék kialakulását a fiatalokban, és megismertesse velük az adott célcsoportot.
- Könnyítse a pályaaorientációt.

A közösségi szolgálat rövid távú célja, hogy a diákok és legfőképp azok a diákok, akik korábban nem kerültek közvetlen kapcsolatba hátrányos helyzetű személyekkel (pl. fogyatékos, hajléktalan, szegénységben élő stb. emberekkel), ezen személyek irányába szociálisan érzékenyebbé váljanak, tudatosuljon bennük a segíteni akarás szándéka és kötelessége. Célja, hogy javuljon a diákok önismerete, és megkönnyítse a pályaválasztást. Hosszú távú célja a kezdeményezésnek többek között az, hogy a felnövő generáció akár a felsőoktatási tanulmányaik mellett is, a jövőben önkéntesként támogassa a célcsoportokat, valamint hogy a jövőben aktívabb állampolgárokká váljanak.

A törvény három éve kötelezi a diákokat az 50 órás közösségi szolgálat elvégzésére, így még hosszabb távú hatását vizsgálni nem lehet, de jelenlegi állapotát, azaz azt, hogy vonzó-e vagy inkább taszító az iskolai közösségi szolgálat a fiatalok körében, már lehet vizsgálni. Valamint vizsgálható az is, hogy a közösségi szolgálat jelen formájában mennyire állja meg a helyét, és milyen változások szükségesek ahhoz, hogy elérje a kitűzött céljait.

Tanulmányom elméleti részében elsőként az iskolai közösségi szolgálat definíciós problémáit járom körül. Ezt követően a közösségi szolgálat fentebb felsorolt céljai közül hármat gondolok végig; az állampolgársági aktivitást, önkéntes munkavégzést és a pályaaorientációval kapcsolatos szakirodalmi megállapításokat.